

Szakmai csoport a családi csoportról

Beszámoló a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület AGIS programján belül megvalósuló hollandiai tanulmányútról (2007. szeptember 22-25.)

Hol tart ma a mediáció magyarországi intézményesítése? Elérhetőek-e az alternatív vitarendezési módszerek a szociális-, gyermekvédelmi és igazságszolgáltatási területeken? Milyen segítséget kapnak azok az állampolgárok, akik konfliktusaik rendezését megpróbálnák informálisan megoldani, mielőtt a hatóság közbelép? Hogyan segítik (ha segítik) a hazai szakemberek és szakpolitikusok, hogy a gyermekek és családok problémáit az ellátórendszer konstruktívan, lehetőleg mindenki számára előnyösen és a jövőre nézve is fenntartható módon kezelje?

Többek között a fenti kérdések vezettek ahhoz, hogy a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület kidolgozza a „Multidimenzionális Helyreállító Igazságszolgáltatás Mindenkinék” elnevezésű programját (2006/AGIS/171). Az Európai Unió támogatásával megvalósuló nemzetközi projekt célja a mediáció sikeres magyarországi adaptációjának segítése, az európai jó-gyakorlatok megismerése, és azok terjesztése.

A helyreállító igazságszolgáltatás egy olyan igazságszolgáltatási elmélet, amely a konfliktussal (sok esetben bűncselekménnyel) okozott kár helyreállítását tűzi ki elsődleges céljának. Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a konfliktus által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a káreseményre adott válaszok kidolgozásában. Így az érintettek és a hozzájuk tartozó közösségek mind anyagi érdekei, mind érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.

E megközelítés egyik gyakorlati módszere a sértett és elkövető közötti mediáció, vagy közvetítés. A mediáció során egy független, pártatlan, semleges harmadik fél (mediátor) segít a feleknek a bűncselekmény kapcsán megfogalmazódó érzelmek és érdekek feltárásában, valamint a jóvátétel tartalmáról, módjáról és menetéről való megállapodásban.

A megközelítés egy másik módszere a családi csoport konferencia modellje, amelyben a szűkebben és tágabban értelmezett családtagok együttesen alkotnak tervet arra vonatkozóan, hogy a családban felmerülő problémát milyen módon kívánják megoldani. A hatóságoktól és családtól független koordinátor segítségével megszervezett családi csoport ülésének első részében szakemberek tájékoztatják a családot a felmerült problémáról, a lehetséges hatósági következményekről és az elérhető szolgáltatásokról. Ennek ismeretében a család tervet készít arról, hogy miként kívánja a problémát kezelni. E családi terv – amennyiben biztonságos és megvalósítható – alternatívája lehet a hatósági útnak.

Az AGIS projekt keretén belül – az egyéb programelemek mellett – három alkalommal nyílik lehetőség arra, hogy magyar és román szakemberek rövid tanulmányutakon vegyenek részt. A látogatások célja, hogy a résztvevők megismerjék néhány európai ország mediációs modelljét, jogszabályi, intézményi, módszertani hátterét, valamint az ebben dolgozók tapasztalatait az intézményesítés folyamatáról. A tanulmányutakon részt vevő szakmai csoportok összeállításakor elsődleges szempont, hogy a meghívottak reprezentálják az igazságszolgáltatás különböző szakterületeit, valamint olyan egyéniségek legyenek, akik tevékenységükkel, szemléletükkel pozitív hatással bírnak az igazságügyi rendszer egészére nézve.

Az első tanulmányútra ez év szeptember 22. és 25. között került sor. Ennek keretén belül a szakemberek a helyreállító igazságszolgáltatás szemléletének hollandiai alkalmazásáról kaptak mélyrehatóbb betekintést. A csoport vendéglátója az „Eigen Kracht” elnevezésű szervezet volt, amely Hollandiában vezető szerepet játszik a különböző resztoratív szemléletű

programok kidolgozásában és alkalmazásában. A szervezet vezetője és a tanulmányút koordinátora, Rob van Pagée¹, maga is több alkalommal vezetett képzést a családi csoport konferencia módszeréről Magyarországon az elmúlt egy évben szociális- és gyermekvédelmi területen dolgozó szakemberek számára.

A tanulmányúton a magyarországi bírói, ügyészi, rendőri, minisztériumi, szociális- és gyermekvédelmi, egyetemi és civil szektor képviselői, valamint az Iasi Egyetem (Románia) és a Romániai Igazságügyi Minisztérium két szakembere vett részt.

A szakmai program során elsőként a családi csoport konferencia modelljének hollandiai fejlődéséről kaptunk átfogó képet. A módszert 2000 óta alkalmazzák a gyermek- és ifjúságvédelem, az oktatás, a családon belüli erőszak áldozatait segítő szolgáltatóhálózat, az egészségügy és az igazságügy területén. Az első családi csoport konferenciára 2000-ben került sor, azóta több mint 20 különböző program jött létre az országban. Az elmúlt, közel 7 év alatt több mint 1000 konferenciát szerveztek meg olyan családok számára, akik vállalkoztak arra, hogy nehézségeik megoldásában elsőként a családtagokra támaszkodjanak, a hatósági, állami szolgáltatórendszerek szerepét pedig a szükséges minimumra csökkentették.

Kutatási eredmények alapján a konferenciákon átlagosan 13 személy vesz részt. A családok által kidolgozott tervek átlagosan 18 konkrét pontból állnak. Ezeknek 80%-a olyan megállapodás, amely a családi és baráti közösség tagjainak vállalásaira épül. A tervek összesen 20%-ban épülnek a professzionális támogatóhálózat szolgáltatásaira. 3 hónap elteltével a megszületett megállapodások 78%-a megvalósításra kerül (ez az összes programba bekerülő eset 63%-a). A módszerrel való elégedettség közel 80%-os mind a családtagok, mind a szakemberek esetében. A konferenciák időtartama átlagban 74 perc, előkészítésük 8-10 órát vesz igénybe. Az eddig vizsgált konferenciák mindegyike során született terv a probléma megoldására. Mindennek megszervezését 189 független koordinátorként kiképzett állampolgár végzi, akik maguk is a holland társadalom különböző (török, marokkói, afrikai, szurinámi, holland, stb.) etnikumait képviselik, és rendkívül eltérő képzettséggel, foglalkozási háttérrel rendelkeznek, szabadidejükben, de díjazásért vállalva ezt a feladatot.

A meghívó szervezet szakemberei (Rob van Pagée, Jan van Lieshout és Lineke Joanknecht) által tartott előadások áttekintették a konferencia-modell legfontosabb elméleti és módszertani alkotóelemeit, az érintett családokra, közösségekre és szervezetekre gyakorolt hatásait, valamint eseteket, gyakorlati tapasztalatokat osztottak meg a csoporttal. A módszer sikeres intézményesítésének feltételeiként a jó-gyakorlatok megismertetését, a jogszabályi bázist és a szervezetek közötti stabil együttműködési protokollt emelték ki. Mindezzel az előadás pontosan kirajzolta, hogy a konferencia-módszer miként tud illeszkedni az ellátórendszer egészébe, és hogyan képes hatékonyan együttműködni a gyermek- és családvédelmi, igazságügyi és oktatási és egyéb szektor intézményeivel. Az előadásokat filmvetítés követte, amelyben megtörtént esetek konferencia-módszerrel való kezelését lehetett végigkövetni, az érintettektől pedig visszajelzések és értékelések hangoztak el a folyamatról.

Ezt követően részletesebben hallhattunk a családon belüli erőszak problémájáról és kezelésének módszereiről a hollandiai Igazságügyi Minisztérium témáért felelős programvezetőjétől, Hans Janssentől. Hollandiában a családon belüli erőszak kezelése kulcsfontosságúvá vált az elmúlt években: kutatások igazolják, hogy a népesség több mint 40%-a tapasztalt már valamilyen formájú erőszakot otthonában, és 10%-uk esetében ez heti

¹ Nevéhez fűződik a FIKSZ nevelőszülői program magyarországi elterjesztésének segítése is, trénerként ő készítette fel a képzők képzőit és társszervezője volt a CSAGYI mellett a Nyíregyházán rendezett, 1998-as kiemelkedő sikerű IFCO Európai nevelőszülői konferenciának is. (A szerk.)

rendszerességű. Évente kb. 57 000 esetet jelentenek a rendőrségen, de ismeretes, hogy ez csupán kb. 12%-a az összes elkövetett cselekménynek. Letartóztatásra az esetek kb. 3%-ában kerül sor.

Az előadás átfogó képet adott a 2003-ban hozott, „Magán erőszak – Közügy” elnevezésű kormánystratégia lépéseiről, érintve a témához kapcsolódó jogszabályi, intézményi, szolgáltatási és módszertani fejlesztéseket, valamint a szektorközi együttműködés, a lakossági tájékoztatás és az evaluatív kutatások terén szükséges feladatokat. Az előadást követő vita a konferencia-módszer alkalmazhatóságát, előnyeit, kockázatait is érintette a családon belüli erőszak eseteiben.

A szakmai út utolsó előadása John Blad kriminológus professzor áttekintése volt arról, hogy a hollandiai kontextusban mik a legfőbb előnyei és akadályai a resztoratív elvek és gyakorlatok büntető igazságszolgáltatási rendszerbe való beépülésének. Az előadás kritikusan vezette végig az elmúlt évtizedek büntetőpolitikai változásait, amely egyre nagyobb súlyt helyez a szigorú büntetésekre és egyre kisebbet áldozatok, elkövetők és közösségek társadalmi reintegrációjára. Az erősen büntető szemléletű büntetőpolitika ellenére azért számos – többnyire decentralizált – program teremt lehetőséget a mediáció hatékonyságának bebizonyítására, a jogalkalmazók részéről pedig nyitottság mutatkozik a helyreállító szemléletű programok alkalmazására. Tehát – az előadás szerint – van értelme bizakodni a szemlélet és a gyakorlat jövőbeni elterjedésében.

Az előadásokat követő viták és visszajelzések alapján a magyar szakemberek egyetértettek abban, hogy a holland gyakorlat innovativitását leginkább decentralizáltsága és az alulról induló kezdeményezések meghatározó szerepe adja. Látható volt, hogy a kisebb léptékű projektek, modellpartnerségek nagyobb hatáskörrel érik el a szakmák közötti együttműködést, a szükséges szemléletváltozást, ezzel pozitív hatást gyakorolva az országos szintű fejlesztésekre is. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy a hatósági és segítő munkákban dolgozó szakemberek is elfogadják: az érintett családok és közösségek aktivitása az őket érintő döntések meghozatalában alapvető szempont, és ezt a döntéshozatali lehetőséget az összes lehetséges szinten elő kell segíteni.

A résztvevő csoport minden tagja egyénileg fogalmazta meg, hogy saját területén milyen módon kívánja elősegíteni a módszer magyarországi alkalmazását. A szociális- és gyermekvédelemben dolgozó szakemberek a módszer gyakorlati alkalmazását, ismertetését, valamint esetkezeléseket vállaltak (konferencia alkalmazására már több ízben sor került magyar családok esetén is). A minisztériumi képviselők biztosítani szeretnék, hogy a családi csoport-konferencia módszere bekerüljön a jövőbeni stratégiákba (pl. a Családon Belüli Erőszak Elleni Nemzeti Cselekvési Tervbe), és ennek fejlesztésére pénzügyi forrás nyíljon. A bírósági, rendőri és egyetemi képzőszerveket képviselők a módszer oktatását kívánják elősegíteni, a gyakorló jogalkalmazók pedig a szemlélet szakmai elfogadtatásában tudnának segítséget nyújtani. Mindebben a Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület a jövőben is örömmel vállalja a koordináló szerepet: az AGIS program továbbvitele mellett, képzésekkel, előadásokkal, publikációkkal és facilitátor-ajánlásokkal kívánja elősegíteni a konferencia-módszer gyakorlati alkalmazását.

Az AGIS program keretén belül két további tanulmányútra kerül sor. Ezek célja, hogy betekintést nyújtsanak a resztoratív szemléletű gyakorlatok, különös tekintettel a mediáció alkalmazására Németországban és Ausztriában, kimondottan fiatalok által és családon belül elkövetett bűncselekmények esetén. Ezeket túl a program kutatással, képzési csomag kidolgozásával és oktatásával, valamint egy helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatos információkat biztosító weboldallal kívánja támogatni a módszer hazai alkalmazását.

A program egyediségét nem csak céljai és tartalma biztosítják. Központjában mindvégig az – egymástól sokszor elszigetelődő – szakmák közötti párbeszéd serkentése szerepel. Minderre nem lehetne jobb példát találni, mint az itt bemutatott hollandiai út, ahol bíró, rendőr, szociális munkás, ügyész, köztisztviselő, egyetemi tanár, civil munkatárs mind együtt gondolkodtak és terveztek. Az egymással való versengés helyett világossá vált: bajba jutott fiatalok és családok sorsait egyik szakma sem tudja egyedül megoldani. Összefogás szükséges, ha segítséget akarunk nyújtani. De a segítség előtt egy dolog még fontosabb, amit sokszor elfelejtünk:

„Kérdezd a családot!” – ahogy a családi csoportkonferencia módszerének alapmondata szól.

Fellegi Borbála
<http://www.fellegi.hu>

További információért a családi csoport konferenciáról és az AGIS programról keresse fel a www.csagy.hu internetes oldalt.

Expert Group Conferencing about the Family Group Conferencing

Report of a study tour to the Netherlands (22-25 Sept. 2007)

Within the framework of the Family, Child, Youth Association's AGIS project 'Multidimensional Restorative Justice For All' (2006/AGIS/171), a group of 13 professionals from Hungary and Romania took part in a study tour in Amsterdam. Participants represented the police, judiciary, social work, child care, policy-making, academic and NGO sectors. The main topic of the trip was the development and practice of restorative justice in the Netherlands, with special focus on the method of family group conferencing (FGC). The professional programme was coordinated by Rob van Pagée, head of the organisation, 'Eigen Kracht - National Centre for Restorative Action'.

During the three day tour interesting presentations were given by the FGC project initiators about the underlying theory behind the conferencing approach. It was followed by an overview of the first developments, challenges, strategies in implementing FGC into the Dutch child-, youth-, social-, health care, education and justice systems. The participants could hear about the very promising evaluative research results of the FGC project proving that this approach does not only reduce the costs of state services, but also provides highly satisfactory and long-term responses to the problems of young people and their families. Further presentations were about every-day practice and the methods used in different cases. To see how the process works and what people think about this method, a highly informative Dutch film was shown about real cases and real people who had participated in the FGC programme. The next presentations included an exhaustive overview by Hans Janssen from the Ministry of Justice about the Dutch strategy against domestic violence ('Private Violence – Public Issue'), followed by a thought-provoking lecture about the main challenges of implementing restorative justice in the criminal justice system by Professor John Blad from the University of Rotterdam. The presentations generated lively discussions amongst the Hungarian, Romanian and Dutch participants.

The group's main conclusions included the importance of pilot projects in demonstrating the effectiveness of the conferencing method. Experiences from such best practice are crucial in working towards a national legislative and institutional system. However, legislation

is not sufficient; awareness amongst the professionals and policy makers is also essential in the implementation process. Furthermore, the grass-root, practice-based and decentralised approaches were highlighted as effective ways of implementing the restorative approach in the social, education, justice and care systems.

Above all, it was agreed that multi-agency cooperation is the key to any visible reform. During this study tour all the participants emphasised in which ways they are planning to contribute to further developments in Hungary and in Romania. Hence, as the tour showed, partnership between these professionals is not a future, it is the present...

Borbala Fellegi
<http://www.fellegi.hu>